

שיחות המערכת

פרשת תצוה תשפ"ד

בביאור קדושת הבגדים ובגדי כהונה

"ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, וגו', ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי" (שמות כ"ח ב' ג').

ויל"ע הא כתיב בקרא "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, וגו', ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי", והניחא לכהנו לי, הא בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אבל מה שייך לקדשו, הרי הכהן מתקדש בקידוש ידיים ורגליים, ומאי זה שייך לבגדים, וביותר יש להקשות אמאי כשאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, הא כהנים הם מזרע אהרן, ואמאי הכהונה תלויה בדבר חיצוני כבגדים, ועוד יל"ע בבגדי כהונה למה יש הרבה הלכות בבגדים, הרי זהו לכאורה דבר ממש חיצוני, ומה זה משנה האם בבגד יש קצת אוויר, או האם יש יותר בגדים,

ופרשת שמות פותחת ב'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה', ויש בעל הטורים מאוד מפורסם ש'שמות' זה ר"ת "שנים מקרא ואחד תרגום", אבל יש בדיבור שאחר כך עוד בעל הטורים יסודי מאוד, שכתב וז"ל "שמות בני ישראל הבאים. ראשי תיבות שביה, שאפילו כשהיו בשיבה 'שמות בני ישראל', שלא שינו שמותם, וזהו שאמרו חז"ל בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים, בשביל שלא שינו שמותם וכו' ", ואיתא שם במדרש "ובר אחר ויהי שם לגוי, מלמד שהיו ישראל מצוינים שם, שהיה מלבושם ומאכלם ולשונם משונים מן המצרים, מסומנים היו וידועים שהם גוי לבדם חלוק מן המצריים", (לקח טוב דברים כ"ו ה'), ועוד איתא "והוצאתי אתכם, והצלת אתכם, וגאלתי אתכם, ולקחתי אתכם, כנגד ד' זכויות שבידם, שלא שינו את לשונם, ולא חילפו את שמלותם, ולא גילו את סודם" (שם, שמות וארא פרק ו'), ועוד איתא במדרש רבה במדבר (דפוס קושטא) "זכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמותן, ושלא שינו את מלבושם, ולא גילו מסטורין שלהם", וכן ידוע מצוואת החתם סופר שאמר שסימן לכולהו "ויבא עקב שלם", שזהו ר"ת 'שמות', לשונם, מלבושם, ויל"ע בזה איך נגאלו בזכות זה, הניחא ש'ם' ידוע שזה מסמל את מהות האדם, וכן שפה זה שומר על הזהות, אבל לכאורה מלבוש מה הוא שייך לזכויות, הרי לכאורה הוא משוהו ממש חיצוני, והוא נקרא קנקן, וכמאמר אינשי אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, ומה הזכות הגדולה בזה.

ועוד יל"ע בהא שהמון אמר לאחשוורוש אחרי ששאלו מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, כתיב "ויאמר המן אל המלך, איש אשר המלך חפץ ביקרו, יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך, וסוס אשר רכב עליו המלך, ואשר נתן כתר מלכות בראשו, ונתון הלבוש והסוס על די איש משירי המלך הפרתמים, והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו, והרכיבהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה עשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי", ולא מובן למה הם חשבו שהשכר הכי גדול למישהו שהמלך חפץ ביקרו, זה לתת לו איזה מלבוש חיצוני שהמלך לבש, וכי מה השכר הגדול בזה, לתת לו ללבוש בגדים משומשים.

וכל אחד הולך לביתו ביום שישי, ומחליף מבגדי יום חול לבגדי שבת קודש, כענינה וכדו', ויש לעיין מה הטירחה הגדולה שאנו טורחים בדבר חיצוני שיהיה לנו בגד לכבוד שבת. ועיין במסכת שבת (ק"ג ע"א), ו'ובדתו מעשות דרכיך, ו'ובדתו', שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבודתי", [ועיי"ש עוד בע"ב דאמרי " ו'ותחת כבוד יקד כיקוד אש', אמר רבי יוחנן ותחת כבודו, ולא כבודו ממש, רבי יוחנן לטעמיה דרבי יוחנן קרי למאניה מכבודתי"], רואים כאן יסוד עצום שבעצם הבגדים הם הכבוד של האדם, עד כדי כך שרבי יוחנן בכלל לא קרי לבגדים 'בגדים', אלא קרא להם 'מכבודתי', וכן הם הרוממות והקדושה של הבר אדם, כי בעצם עיקר הבגדים יש להם כח עצום להשפיע על הפנימיות ועל הרחניות ועל הקדושה, ועל התוך של נפש האדם, ולחיצונית יש השפעה עצומה על הפנימיות, ורואים את זה בחוש היום מי שהולך כמו הבני תורה הוא בן תורה, ומי שלא הולך כמו הבני תורה, הוא לא בן תורה, וזה לא סימן אלא סיבה, ומיושב שפיר שבגלל שבני ישראל לא שינו את לבושם, גילו שנשארו להם נקודות אור פנימיות, ועדיין שמרו על קדושתם ולכן היו ראויים לגאולה, ולכן הבגדי כהונה מקדשים, כיון שהם שומרים על הקדושה הפנימית, והם משפיעים קדושה על האדם, ובלי זה חסר בקדושת הכהן, ולכן נמי המן ידע במעמקי ליבו שאי אפשר שהאיש אשר המלך חפץ ביקרו ירגיש כמלך בלא בגדי המלך שלבשם בשעת הכרתו למלכות. יש סיפור נפלא, שפעם הגיעה אשה לרוג'וצ'ובר בדווינסק, ובכתה לפניו שבנה ממש בסכנת חיים, ואף על פי שכל השבוע הוא אוכל ממנה כרגיל, אבל בשבת קודש הוא לא מסכים לינוק ממנה בשום פנים ואופן, ואמר לה הרוג'וצ'ובר מה את רוצה ממני, זה ירושלמי מפורש, וחזר ללמוד, והאשה לא הבינה את דבריו העמוקים, וירדה מביתו לרחוב, והנה היא רואה לפניו הולך את הגרז"ל מישקובסקי זצוק"ל, 'הרב מקרינק', והיא ניגשה אליו והיא סיפרה לו את כל המעשה, ואמר לה הרב מישקובסקי, שהוא אינו יודע למה התכוון הרוג'וצ'ובר, אבל הוא בדרך ל' מאיר שמחה בעל האור שמח, והיא מוזמנת להצטרף אליו, והם סיפרו לאור שמח את כל המעשה, ואמר לה האור שמח אני גיד לך למה התכוון הרוג'וצ'ובר, הוא התכוון לענות לך שהבן שלך לא מכיר אותך בשבת, ולכן הוא לא מסכים לאכול ממך, כי הוא רגיל לראות אותך עם בגדי יום חול, והוא לא מזהה אותך עם בגדי שבת, והפתרון הוא שכשאת מאבילה אותו תלבישי בגדי יום חול, ותראי שהוא יסכים לאכול ממך, ומה שהרוג'וצ'ובר אמר לך שזה ירושלמי מפורש, הוא התכוון לירושלמי המובא בתוספות בבבא קמא (ל"ז ע"א, ד"ה הרי), על מה דאמר' התם ששור הנוגח בשבת, מועד הוא לשבת, ולא לחול, וכתבו התוספות, 'הרי הוא מועד לשבתות. מפרש בירושלמי לפי שראה אותם במלבושים נאים אחרים, והשובים בעיניו נכרים, ואינו מכירם', והיינו דהשוורים נוגחים בשבתות, כיון שהוא לא מכיר את האנשים מלבושם כחול, והנראה לבאר בזה דהא דהשוורים והתינוקות אינם מכירים את האנשים מחול לשבת, היינו כיון דבגדי שבת ממש מרוממים את האנשים לקדושת השבת והוא ממש אנשים אחרים, וידוע על כמה מגדולי הדורות, שלאחר שלבשו בגדי שבת, נשתנו צורתם ממש, וכן גבהו בקומתן.

וע"פ זה אפשר לבאר הא דאיתא בפרשת שמות שמשוה רבינו לא הסכים לינוק מהמצריות, ואמרה מרים לבת פרעה "האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות, ותינק לך את הילד, ותאמר לה בת פרעה לך, ותלך העלמה, ותקרא את אש הילד" (פרק ב' פסוקים ז' ו'), ויש לעיין שהרי בתיה לא ידעה שמרים אחותו ושהיא תקרא לאמו, ואם כן למה הסכימה שמרים לתקרא למינקת עברית, וכי מאי שנא בין המצריות לעבריות, ו'ואנ"פ שזה היה משום פה קדוש כדכתב רש"י, מ"מ בתיה לא ידעה את זה, ומה חשבה], וע"פ המבואר לעיל אתי שפיר דכיון שבני ישראל לא שינו את לבושם, והיא כבר אמרה "מילדי העברים זה", אם כן היא הבינה שיכול להיות שהוא לא מסכים לינוק מהמצריות בגלל לבושם, ולכן הסכימה שתקרא למינקת עברית, דלא שיתנה את לבושה, שאז משה יראה את הבגדים שהוא רגיל בהם ויסכים לינוק.

וראינו מהגרי"מ שטרנבוך בשם מהר"א מבעלזא זצוק"ל, 'שחק' בהא דאיתא "וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב, כי בא ישראל דרך האתרים, וילחם בישראל" (במדבר כ"א א'), וכי רש"י "יושב הנגב - זה עמלק, שנאמר (במדבר ג', כ"ט) 'עמלק יושב בארץ הנגב', ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם, והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים, ולשונו לשון כנען, אמרו נתפלל סתם, שנאמר 'אם נתון תתן את העם הזה ביד', " והקשה הבעלזער רוב למה באמת העמלקים לא שינו גם את הלבוש שלהם ללבוש כנענים, והיו מטעים את ישראל לגמרי, ותיירץ כי אם היו לבושים מלבושי כנענים אז היו נחפכים להיות כנענים, כי המלבוש יש לו השפעה עצומה, ואז תפילת ישראל להינצל מהכנענים היתה נענית.

" בחשיבות לימוד הלכות בגדי כהונה"

כתב במדרש תפילות, [להג"ר אליהו הכהן מאיזמיר בעל השבט מוסר, שהיה בדיור מעשה, שבקומו בא' הלילות ללמוד תורה, לבש חגור ולאחר מכן התגלה שזה נחש, ולזכר זה הנס הוציא ספר 'אזור אליהו'], לאחר שהביא את דברי רבינו בחיי סדר לבישת בגדי כהונה גדולה כסדר שבעה רקיעים עיי"ש, כתב "אמר המאסף, מכאן מודעת רבא שהצדיק המקדש עצמו ככהן גדול, שהוא קדוש בכל מיני קדושות, ומנוקה מכל חטא, הוא קיים בשמים וארץ, שהיו ז' רקיעים רמוזים בבגדיו, והוא מלובש ומעוטף בהם כאילו הוא המקיימה, כנשמה זו שהיא בתוך הגוף להחיותו ולקיימו, ולא דוקא כהן גדול, גם העוסק בתורה, דמזה הטעם נראה לי, לקיים תלמידי חכמים נקראו כהנים כדברי רבותינו ז"ל, על הפסוק 'ובני דוד כהנים היו', לרמוז שיש להם מעלת כהן גדול, המקיים שמים וארץ, כמדובר, שכיון שהעוסקין בהלכות בגדי כהונה, נחשב כאלו הם לובשים אותם, על דרך אומרם חז"ל 'כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה', ונמצא שבהיותם עוסקים בהלכות בגדי כהונה, נחשב כאילו הם מלובשים בהם, דהיינו שמלובשים ב' רקיעים, והם כנשמה להם לקיימם ולהחיותם בבח צדקותם".

וע"פ בעקידת יצחק (פרשת תצוה פרק כ"ח), [נודע בשם 'בעל העקידה', ע"ש ספרו זה, להגאון המפורסם רבי יצחק בן עראמה זצוק"ל, מהראשונים, נחשב שהיה ראש לדרשנים, חי בספרד בזמן הגירוש], שכתב "הנה חז"ל (ערכין ט"ז ע"א), באותו מאמר שזכרנו בפתח חשער, אמרו למה נכתבו בגדי כהונה אצל פרשת הקרבנות, לומר לך מה קרבנות מכפרים אף בגדי כהונה מכפרים, ויש לשאול מה ענין בגדי כהונה אצל הקרבנות לענין כפרה, כי הנה הקרבנות באו על החטאים, אמנם הבגדים היו לכבוד ולתפארת. אלא להגיד, כי כמו שהשתדלות בעניני הקרבנות ותועלתיהם, יועיל מאד לאנשים אפילו בשעה שאין לנו מזבח ולא קרבן, כמו שאמרנו, וזה, אם לכפר על החטאים ואם להרחיק האנשים מהחטא, כן הוא בעצמו ענין בגדי כהונה, שהלומד בתורתם ומעייין בתוכניהם והתבליתו, יועיל לו בכל עת וזמן להסיר הבגדים הצואים מעליו ולהלבישו מחלצות טהורות ונקיות. והנה אין לך כפרה וקינוח גדול מזה. ומבואר מכל הנ"ל שכשלומודים הלכות בגדי כהונה, נחשב הדבר כאילו אנו מלובשים בהם, ומקבלים אנו את כל ההשפעות המיוחדות של הבגדי כהונה, וצריך לשנות את ההסתכלות שלנו, ומי שלומד הלכות בגדי כהונה הוא ממש לובש ומעוטף בבגדי כהונה, ואפשר להוסיף אולי שמדויק וממניק בהלכות בגדי כהונה כן האדם מעוטף יותר טוב בבגדי כהונה ללא הציצה ורוח וכו', ואפשר עוד להוסיף שכשיבנה בית המקדש ונעבדו בבגדי כהונה, יהיה לנו הרבה דוחקא בבגדי כהונה במונחי צמודים לבשר וללא רוח אפילו בבית השחי וכדו', ועתה אפשר לנצל את הזמן שאנחנו זוכים בלא דוחקא דבגדי כהונה, להיות מעוטפים ממש בבגדי כהונה,

עב"א הקל"א

תשפ"ד

ג'ליון 247

פרשת תצוה

מקדש בגדי כהונה

יומא דף ע"ב עמו' א' אמר רחבא אמר רב יהודה אמר רב המקדש בגדי כהונה לוקח, שנאמר לא יקרע, והק' הרש"ש מהמשנה בסוכה דף נ"א גבי שמחת בית השואבה 'מבלאי מכנסים כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מודליקין, והיאך היה מותר לקרוע, ותי' הרש"ש דבלו שאני דאין ראויין לשירות, וכיכ' במנ"ח סוף מיצוה ק"א.

אם בשריפה עובר על לא יקרע

והנה מעיקר מה שהיו עושין מהם פתילות אפשר דליק, דיתכן דשורף בגדי כהונה אינו עובר משום לא יקרע, ודומיא דשבתת עצם בפסח דמבואר בפסחים פ"ד ע"ב דשבתת אסורה ושבתת אינה אסורה, (ועי' עבא הלוי מו"ק סי' ל"ד אות ה' גבי קריעה על כות או מהני בשריפה), אלא שהקו' היא מהא דתנן מפקיעין, ופרש"י קורעין.

תי' שני

בתו' שבת כ"א א' כ' בד"ה שמחת בית השואבה שאני, יתימא היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא דאמר בפ"ב דקדושין (ג"ד). בגדי כהונה שבלו מועלין בהן, ודוחק לומר לב ב"ד מתנה עליהן, דמה צורך יש להן להתנות בשביל זה, ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושבתם מים בששון צורך קרבן חשיב ליה כו', ובמל"מ פ"ח מכלי המקדש היו מבואר שגם למסקנת התו' הוא משום לב ב"ד מתנה, אלא שהתו' הק' דמה צורך להתנות, ולזה תי' ר"י דחשיב צורך קרבן וע"כ לב ב"ד מתנה, ולפ"ז י"ל דאף דס"ל להר"ש שבגדי כהונה פסולים יש ג"כ איסור לא יקרע, אבל בייצאו לחולין אין איסור לא יקרע, וע"כ הואיל ולב ב"ד מתנה יצאו לחולין ע"כ מותר לקרעם.

אלא שעיקר פ"י המל"מ בדי' התו' צ"ע מהמושך דבריהם, שכי' זהא דאמר (סוכה נ"ג). בוררת אשה חטין לאור בית השואבה לא שהיתה בוררת אלא שהיתה יכולה לברור, ומיהו בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהן משום מועילה, ואם הו' משום לב ב"ד מתנה, מאי הק' היאך מותרת לברור והרי יצאו הפתילות לחולין וצ"ע, (וע"ע משי"כ בדי' התו' בענין שמחת בית השואבה).

תי' נוסף

עיי"ל דהנה ברמב"ם פ"ט מכלי המקדש הי' מבואר שהמקדש בגדי כהונה לוקח דוקא במקדש דרך השחתה, ובמל"מ הביא מסי' קרבן חגיגה לדייק מדי הרמב"ם שבמעיל לוקח בכל גונו, והוכיח כן מדי' ר"ל בזבחים צ"ה דנקט מעיל ולא נקט יטאר בגדי כהונה, משום דאידי' בקודש כדי שיטחך ויכל לקיים מצות כיבוש וזה לא חשיב דרך השחתה, וע"כ רק במעיל אסור, ובמל"מ חלק ע"ז וס"ל שגם במעיל אסור רק דרך השחתה, ובמנ"ח מצוה ק"א כ' דהא דאמר ר"ל שיעובר בלא יקרע הוא משום שקודש כדי לטחרו חשיב ג"כ דרך השחתה, ומא דאמר ר"ל מעיל הי' לשאר בגדי כהונה כיון דחשיב דרך השחתה, אך בדי' הקרבן חגיגה מבואר שכל שקודש לצורך לא חשיב דרך השחתה, ואפשר דמח"ט מותר לקרוע לפתילות דלא חשיב דרך השחתה כה"ג.

*

בגדי כהונה שנגעלו

(כ"ט כ"א) 'זלקחת מן הדם אשר על המזבח ומשמנו המושחה והזית על אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו ואתו וקדש הוא ובגדיו ובניו

אתו, וצ"ע שבגדי כהונה שהיו מטושטשין מדם פסולים כדאי בפסחים דף ס"ה ע"ב, וגם אי"א לכבסם כדאי בזבחים צ"ד ע"ב, ונמצא שע"י הואה זו נפסלו הבגדים, והנה בפי' הר"ש משאנץ לתוי"כ פי' צו פרק ו' מבואר שד"ז שבגדי כהונה שנגעלו אין מכבסים אותם הוא דין דרבנן ולפ"ז ליק, אבל בקרית ספר פ"ח מכלי המקדש כ' כל בגד מבגדי כהונה שנעשו צואים אין מלבנין אותם דלכבוד ולתפארת מעיקרא בלא הפסק בעינן, ומשמע שהוא מה"ת, ולפ"ז ק' איך הו' עליהם את הדם. שוב הראוני בליקוטי הלכות על זבחים סו"פ המזבח מקדש שכי' יוסתברא דגיעול לא נקרא רק אם היה לכלוך ממש שהיה אדם מתב"יש כן לעמוד לפני גדולים אבל אם נטף על הבגד טפה מועטת של דם ושמן אינו בכלל זה... ואפשר עוד דאם עבד בהן קודם כיבוש אין לפסול עבודתו משום זה דאין זה בכלל היו בגדי מלוכלכין, וע"ש שדייק כן מלי' הרמב"ם שכי' צואין וע"כ אם נטף טיפה בעלמא מהני כיבוש בזה לכי"ע ע"ש, ולפ"ז היה אפ"ל שבאותה הזאה לא היה שיעור של לכלוך ממש וע"כ היה אפשר לכבסם.

עוד העירני הגאון ר' אפרים שטראוס שליט"א לפי' הראב"ד בתוי"כ סו"פ צו במכילתא דמילואים אות ל"ג שכי' יאלא לפי הענין נראה לי שלא היתה הזאה זו על הבגדים ממש אלא על התנדף ועל הבהונות כמו שחשב אותם לדם איל המילואים, ומשמע שחדם לא הגיע לבגדים ממש.

נעשה גדול בתחלת אדר ונתעברה השנה

א. ברמב"ם סימן נ"ה סי' יומי שגולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור, אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני.

והנה מי שגולד באדר ובשנת י"ג שלו השנה מעוברת הרי נעשה גדול באדר שני, ואם שנעשה גדול בא' אדר ובט"ו באדר עיברו את השנה, בפשטות חוזר למפרע ונעשה קטן.

ועי' רש"ש כריתות י"א שהק' היאך משכח"ל שפחה חרופה קטנה והרי שפחה חרופה היא חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לע"ע ואם היא קטנה אין יכולה להתקדש בלא אביה, וכיון שהיא חציה שפחה אין לה אב, וברש"ש שם רצה לת' דאידי' שנעשית בת י"ב בא' אדר וקיבלה קדושין בעיצמה ושוב נתעברה השנה ונעשית קטנה אבל עד שעיברו את השנה דקודם שעיברו היתה גדולה ומועלים קידושה שנתקדשה בעצמה, ושוב אחר שנתעברה השנה חזרת להיות קטנה ובאופן זה משכח"ל שפחה חרופה קטנה, ושוב כ' הרש"ש שאינו כן אלא אחר שעיברו את השנה חזרת למפרע להיות קטנה ובט"ו קידושה וליתא לת"י זה.

אבל בשו"ת מהר"י מינץ סי' ט' נקט שבאופן זה אין חוזר להיות קטן למפרע אלא קודם שעיברו את השנה היה גדול ואחר שעיברו חוזר להיות קטן.

ויותר מזה כ' שם והובאו דברי' בכנסת הגדולה בהגהות על בית יוסף סי' נ"ה צולד בתחלת אדר בשנה פשוטה ובשנת י"ג עברו את השנה בט"ו באדר, הרי זה חוזר לקטנותו עד ט"ו אדר השני, מהר"י מינץ סימן ט"ו.

והוא פלא שכיון שגולד בא' אדר למה אם עיברו את השנה בט"ו באדר ראשון נעשה קטן עד ט"ו אדר שני.

בדי' הגרי"ז אם צריך שנים וסימנים או שנים כדי שלא יהיו שומא

בכ' הגרי"ז תמורה דף ב', הביא מהגרי"ח שדן כמה שצריך שנים וסימנים, אם הפי' דשנים בעינן דאלי"כ השערות אינם סימנים אלא

הערה ממס' גיטין

ובגיטין כ"ג א' תנן 'הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שזוטה וקטן וסומא ועכו"ם, קיבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח סומא ונתפתח שזוטה ונשתפה עכו"ם ונתגייר פסול, אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתתה וחזר ונשתתה כשר, זה הכלל כל שתחלתו וסופו נדעת כשר', והנה גבי עכו"ם וקטן לא נקטו שתחילתו וסופו בכשרות כשר, ומשום שלא יתכן שישראל יעשה לגוי והי"ג לא יתכן גדול נעשה קטן.

ועי' במג"א ס"י קפ"ט שמומך לא חשיב בן ברית, ובס' אבן העזר שם כ' שהרי שליחות תליא בבן ברית וכמבואר בגיטין שם דמוה"ט עבד יש לו שליחות דחשיב בן ברית.

ואם מומך אינו בן ברית אי"כ אינו בר שליחות, ומשכח"ל גם בעכו"ם כשר ונפסל וחזר ונתכשר, ומזה הוכיח באבן העזר דמומך הוא בר שליחות, וכמו כן יש להוכיח מאלא אמרו גדול נעשה קטן וחזר ונעשה גדול, דלא משכח"ל גדול שיעשה קטן, ולא כמח"ל מו"ק הנ"ל.

ועיי' באבן העזר ש"כ דא"כ שמומך אינו בן ברית מי"מ יש לו שליחות משום שלענ"ק שליחות טרד שיהא אבן ברית או ישראל, ועבד כשר א"כ שאינו ישראל מי"מ הרי הוא בן ברית ומומך כשר א"כ שאינו בן ברית מי"מ הרי הוא ישראל עיי', (ואכתי ק' לפי דבריו שא"כ עבד שנעשה מומך הרי שוב אינו בן ברית כיון שמומך אינו בן ברית ואינו ישראל משום שעבד אינו ישראל, וא"כ שוב משכח"ל גבי עכו"ם כשר ונפסל וחזר ונתכשר כגון בעבד לפי ד' ה"י מוגש שעבד כשר לחיות שליח הולכה בגט ונתמנע רק משליחות קבלה, וא"כ נעשה מומך וא"כ חזר בתשובה ועמשי"כ בגיטין).

הערה מתו' בסנהדרין

ועי' תו' סנהדרין ריש פרק ח' שהקי' א"כ משכח"ל שיהא לקטן כסף עיי' ולפי ד' מהר"י מו"ק הרי משכח"ל נעשה גדול בתחילת אדר וזכה במעות ואח"כ נתעברה השנה ונעשה קטן.

שוב העירו שהרי בגמ' שם אמרו שגר קטן שמת בלא יורשים אין צריך לחזר אחריו אם יש לו יורשים כיון שאין מוליד, ועיי' הקי' התו' מהיכן יש לו ממון, ואם נימא כהנ"ל שנעשה גדול ואח"כ נתעברה השנה וחזר להיות קטן, הרי באותו זמן שהיה גדול היה יכול להוליד וא"כ אפשר שהיתה לו אשה ונתעברה ממנו ואח"כ כשמת צריך לחזר אם יש לו יורשים, ועיי' דלא איירי באופן זה.

[א.ה. יעו"י בראב"ד דגרס ברמב"ם [פ"א עירובין ה"כ] וכן יש לו לזכות להן על ידי עבדו ושפחתו העברים אע"פ שהם קטנים, והשיג עיי' הראב"ד י"א זהו שיבוש, עבד עברי קטן מי איכא, וברמב"ם לפנינו כ' רק שפחה קטנה, והשמיט עבד, ויתכן דהשמיט זה מופני טענת הראב"ד. אך יעו"י בכ"ס"מ דכ' על הגירסא שלפנינו 'ה"ה עבדו העברי הקטן כו', ויותר נכון לומר דלא נקט עבד עברי קטן, משום דלא משכחת לה כו' אינו יכול למכור עי'נמו.

וכי' המניח [מ"ב ז'] יחרש שזוטה וקטן שגנבו כיון דאינם חייבין לשלם, אם כן פשיטא דאינם נמכרין עיי' ב"ד דפטורים, ועיי' בהגהות מל"מ סוף הספר כתב ע"ד הרה"מ"ח עמ"ש דמו"ק זו נהגת בזכרים ולא בנקבות שאין האשה קונה עיי', כתב ז"ל מופני החשד ומשכחת לה בנקבות פחות מו' שנים, כמ"ש הר"מ סוף ח' עבדים עכ"ל, והיינו שהר"מ כ' שם פ"ט עבד פחות מובן ט' רשאי האשה לקנותו דא"ר לביאה ולי"ש חשד עיי', ודבריו תמוהין מאוד, דשם מיירי הר"מ בעבד כנעני, ועיי' יכול הרב למוכרו תיכף כשגולד כי הוא ממון שלו, כידוע אם כן משכחת לה עבד קטן מובן ט', אבל כאן דמיירי הרה"מ"ח בעבד עברי היכי משכחת לה פחות מובן ט', הא הב"ד אין מוכרין אותו לעבד בעד גנבה, כי אינו חייב כלום, ולמכור עי'נמו ג"כ אין מעשה קטן כלום, ולי"ד אם לפ"ד הרש"ש משכח"ל שמכר עי'נמו אחר שהגדיל ונתעברה השנה אי נימא דהמכירה לא התבטלה, והו"ו דין קטן, וצ"ע].

שומא בעלמא, או דהוא דין בפני"ע שיעריך שנים וסימנים, ואמר שזה תלוי במחלוקת תו' ורמב"ם, דלענין בנים כסימנים מבוואר בתו' יבמות י"ב ב' ד"ה הרי דהיינו אפי' קודם שנת י"ב, וברמב"ם פ"ב מוה"ל אישות הי"ט כ' הבת שילדה אחר שנים עשרה שנה אע"פ שלא הביאה סימן כו' הרי"ז גדולה בנים הרי הם כסימנים, וביאר הגר"ח דלד' התו' שנים אינם סיבה לגדלות, אלא דמתוך כך אין השערות שומא אלא סימנים, ועיי' בנים שהם כסימנים דלי"ש בהו שומא הרי היא גדולה גם בלא שנים, אבל להרמב"ם בעינין שנים וסימנים, ועיי' אף שבנים כסימנים אבל מי"מ צריך גם שנים, ועיי' בכי' הגר"ז שביאר בזה את מחלוקת הראשונים מתי נעשה מופלא הסמוך לאיש, [א.ה. יעו"י במהרי"ט ס"י נ"א דנקט דהם רק סימן, ובזרע אברהם י"א י"ז האריך דתלה ד"ז בפלוגתא בירו' ריש קידושין].

והנה לפי מהר"י מו"ק הרי מתחלת אדר עד שנתעברה השנה היה נחשב בן י"ג שנה ואח"כ שנתעברה השנה נחשב לקטן, ואם יש דין שנים בגדלות י"ל שעד שנתעברה השנה חשיב שהיו לו שנים ואח"כ אין לו שנים, אבל אם אין כלל דין שנים אלא רק שעיי' שנים יודעים שסימנים אינם שומא, א"כ אחר שבתחלת אדר נתברר שהסימנים אינם שומא א"כ איך יחזור אח"כ לקטנותו.

לפי מהר"י מו"ק משכח"ל אישות בקטן

בקדושין י"ט א' א"י גבי הא דילפי' אשת איש פרט לאשת קטן, ואמר רב אשי הכא ביבם בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא ליה מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ"ל, ודי' רש"י דקנאה מוה"ת ורק שנתמנע מחיוב מיתה, ודי' התוס' דמהך קרא ילפי' שלא קנאה מוה"ת, ונמצא דלרש"י קנאה מוה"ת, ולהתוס' מוה"ת לא קנאה ורק מדרבנן דינו כמאמר.

והנה לתו' נתמנע שאין אשה לקטן, ואם נימא שאם נעשה גדול בא אדר וקידש אשה ואח"כ נתעברה השנה לא חשיב קטן למפרע ומהני קידושיו א"כ משכח"ל אשת קטן, והרי מבואר לפי תו' שאין אופן שיש אישות לקטן.

ולרש"י שנים קטן קונה ורק שאין חיוב מיתה אם זינתה, הרי גם כאן אפ"ל דהקדושין שקידש בא אדר מהני, והנה לפי רש"י אין חיוב מיתה על אישות של קטן, והנו אם הכוונה שחסר באישות של הקטן שאין חייבים עיי' מיתה, או שאף שאין חסר באישות מי"מ אין מיתה על אשת קטן, ונפ"מ ביבם קטן שבא על יבמה ואח"כ הגדיל אם יש חיוב מיתה עתה.

ועי' בנודע ביהודה תנינא אבה"ע ס"י נ"ד ד"ה ונראה ילכך אני אומר שאין זה דומה ליבם קטן שישם לא מיעוט את האישות אלא מיעוט את הנואף עם אשת קטן ומכילא כשהגדיל שוב היא אשת גדול, אבל בכונ"ח מוצה קצ"א שכי' דיבם קטן אין חייבין על אשתו מיתה גם כשהגדיל, כ"ז שלא בא עליה אחר שהגדיל, ומבואר לפ"ז שהוא חסרון בעצם האישות ועיי' גם אחר שהגדיל אין עליה חיוב, ועיי' ברמב"ן יבמות נ"א עיי' שהובא מחלוקת באשת קטן שזינתה אם נאסרת, ועי' בברכת שמואל ס"י ט' ובחי' ר' שמואל ועמשי"כ בזה ביבמות בענין יבם קטן.

והשתא באופן הנ"ל אם נעשה גדול בא אדר וקידש אשה ואח"כ בטי"ו באדר נתעברה השנה וחזר לקטנותו, א"כ מיעוט דאשת קטן אין חסר באישות אלא דין בפני"ע שעל אשת קטן אין חיוב מיתה א"כ גם כאן לא יהא חיוב מיתה, אבל אם הוא חסרון באישות א"כ כ"ז ביבם קטן שמועיקרא היה חסרון באישות, אבל היכא שבשעת הקדושין היה גדול א"א לומר שאח"כ שנתעברה השנה נעשה חסרון באישות ולא יהא חיוב מיתה על אשתו.

שיעורי צבא הלוי

פרשת תצוה תשפ"ד

בדינא דמשתה ושמחה בפורים קטן

(מסכת מגילה דף ו' ע"ב)

א ד' הטור והרמ"א והפמ"ג גבי ט"ו אד"א, והקול' בזה. **ב** קול' האהל משה. **ג** תי' וייסוד האהל משה **דיש בפורים גם מנהג וגם תקנה.** **ד** היישוב לפ"ז לקול' הא'. **ה** הקול' והתי' בד' הא"מ גבי 'ויו"ט'. **ו** דינא דשמחה בבני כרכין. **ז** קול' בד' הא"מ גבי משלוח מנות. **ח** ד' הערוגת הבושם גבי תענית חתן בי"ד אד"א. **ט** הערה בדבריו. **י** ד' העה"ב גבי תענית חתן בט"ו אד"א. **יא** שי' התו' רי"ד בהספד ותענית, ולפ"ז דיני חתן. **יב** שי' רש"י וע"ר דפליגי. **יג** נידון בשיטת הר"ן. **יד** נידון בדברי הבית יוסף.

דהיינו אדר שני, ואחר כך כתיב "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי עליהם" (פסוק כ"ג), והיינו שקיבלו גם את המנהג שנהגו קודם, וגם את מה שכתב מרדכי עליהם. ומצד מה שנהגו קודם לא שנא אדר א' ולא שנא אדר ב', והיה הדין בב' אדרים, וכדמבואר לעיל ששם אדר חד הוא, וכיומא אריכתא הויא, אך מצד תקנת מרדכי היינו דוקא באדר שני, וממילא אם עושה משתה ושמחה באדר הראשון לא יצא ידי חובת התקנה, וצריך לחזור ולעשות באדר שני, ואם עושה משתה ושמחה באדר שני קיים גם את התקנה, וגם את המנהג, אלא שאם עושה בשניהם, הרי זה כמו שמרבה בפורים, שהוא מצוה יותר, [מצד המנהג], ולכן באדר א' יש גם כן מצוה להרבות בשמחה, ואסור בהספד ותענית.

ובמה שתיקן מרדכי נתחדש עוד 'מקרא מגילה, ומתנות לאביונים', שלא נזכר במה שנהגו קודם לכן, ואם כן זה לא שייך כלל באדר ראשון, שזה רק מצד המנהג שנהגו מעצמם, ומנהג זה לא היה לקריאת המגילה ומתנות לאביונים.

היישוב לפ"ז לקול' הא'

ד. ולפי זה אתי שפיר היטב דברי הטור והמשנה ברורה והפרי מגדים שבאדר ראשון נוהג שמחה רק בי"ד, ולא בט"ו, שהרי במה שנהגו מעצמם לא נזכר אלא י"ד, ולא נזכר ט"ו, ויעוין ברמב"ן ובר"ן (ריש מגילה), שכתבו, שבמה שנהגו מעיקרא, לא נהגו במקופים, שסברו שבמקופים לא היה סכנה כל כך, ע"ש.

וכיון שכל מה שנהגים משתה ושמחה באדר ראשון, הוא משום המנהג שנהגו קודם לכן, הרי לא שייך דבר זה על ט"ו, ואמנם הספד ותענית אפשר שיש לאסור מצד מגילת תענית, אך עכ"פ משתה ושמחה לא שייך בט"ו באדר ראשון.

הקול' והתי' בד' הא"מ גבי 'ויו"ט'

ה. אלא שצריך עיון בדברי האהל משה שבגמרא במגילה (דף ה' ע"ב), איתא דמעיקרא כתיב 'ויום טוב', ולבסוף לא כתיב 'ויום טוב', והוא משום דיום טוב לא קיבלו עליהם, ולדברי אהל משה קשה שהרי קיבלו עליהם גם מה שנהגו מתחילה, וגם מה שכתב מרדכי עליהם, וכיון דכתיב במה שנהגו 'ויום טוב', וקיבלו זאת על עצמם, אם כן למה אין נוהג יום טוב.

וצריך לומר שרק גבי 'ויום טוב', נאמר בגמרא שבאמת לא קיבלו עליהם, ואפשר לבאר שמתחילה לא קיבלו על עצמם מתנות לאביונים, וממילא יכלו לקבל על עצמם 'ויום טוב', אך לבסוף לאחור תקנת מרדכי קיבלו על עצמם מתנות לאביונים, ולכן לא תיקנו יום טוב, דאילו היה יום טוב, היה אסור ליתן מעות משום מוקצה, [וכבר נהג מוקצה אף בימות דוד ושלמה, כמבואר בשבת (דף ל' ע"ב)], ומשום הכי לא תיקנו יום טוב, כדי שיהא אפשר לתקן מתנות לאביונים.

דינא דשמחה בבני כרכין

ו. ומה שמבואר בפרי מגדים שבט"ו אין נוהג שמחה אפילו בכרכים, לכאורה היינו שכרכים יעשו שמחה באדר ראשון בי"ד, אולם לפי המבואר על פי דברי הרמב"ן, דמה שנהגו מעיקרא לפני תקנת מרדכי, לא היה רק לבני פריים, שהיו יותר בסכנה, ולא בבני כרכים, אם כן לבני כרכים באדר ראשון אין כלל דין שמחה לא בט"ו, ולא בי"ד.

אלא שכל המבואר הוא על פי הרמב"ן שפירש את הפסוק במגילת אסתר "על כן היהודים הפרזים, היושבים בערי הפרוזות, עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש למעשרו, ויכתוב מרדכי את הדברים האלה, וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש, הקרובים והרחוקים, לקיים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, ואת יום חמשה עשר בו, בכל שנה ושנה, כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם, והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש למעשרו, ומתנות לאביונים" (פרק ט' פסוקים י"ט כ"א כ"ב).

ומבואר שמתחילה נהגו מעצמם, ואחר כך תיקן מרדכי ושלה להם מרדכי 'לקיים עליהם להיות עושים' וכו', ובוזה הוא דנאמר "השנית", דמהא ילפינן

ד' הטור והרמ"א והפמ"ג גבי ט"ו אד"א, והקול' בזה

א. איתא במסכת מגילה (דף ו' ע"ב), "אין בין אדר הראשון, לאדר השני, אלא מקרא מגילה, ומתנות לאביונים", ובטור (סימן תרצ"ז ס"א), כתב גבי פורים קטן "וכן כתב הר"ף ז"ל שצריך להרבות בו בסעודה בי"ד, אבל בט"ו כתב שאין צריך להרבות בו בסעודה", והובא דברי הטור ברמ"א (שם), "יש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה, בי"ד שבאדר ראשון", וכתב המשנה ברורה (שם, ס"ק ד'), שדווקא י"ד שבאדר ראשון אבל ביום ט"ו באדר א', אין צריך להרבות בסעודה גם לבני כרכים, ומקורו מהפרי מגדים (שם סק"א).

והדברים צריכים ביאור מאי שנא י"ד מט"ו, ואמאי בט"ו באדר הראשון לא בעי להרבות בו בסעודה ומשתה ושמחה, ולכל הפחות שבני כרכים יהיו חייבים להרבות בו בט"ו, שהוא פורים דידהו, וכמו"כ יש להקשות אמאי חייבים אף בני כרכים בי"ד באדר א', דלאו פורים דידהו הוא.

קול' האהל משה

ב. ובספר אהל משה (להג"ר אלעזר משה הורוויץ, ח"ב ס' קל"ב), כתב להקשות על לשון המשנה "אין בין אדר הראשון לאדר השני, אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים", והקשה דצריך ביאור אמאי נקטו דוקא מתנות לאביונים, ומה החילוק בין מתנות לאביונים לשאר מצוות היום.

ועוד הקשה דצריך ביאור דהואיל ודרשינן מקרא, דפורים נוהג רק באדר השני, ועיקר התקנה בשני היתה, למה נוהגים ממצוות היום גם באדר ראשון, וראשון מאי עבדתיה.

והביא שבביאור הגר"א (בסימן תקס"ח סעיף ד'), מבואר שמדין מגילת תענית, אסרין הספד ותענית באדר א', [והיינו דהא דאמר' אין בין אדר א' לאדר ב' וכו', ומבואר דשוו לענין הספד ותענית, הוא מדינא דמגילת תענית, ולא מדינא דפורים].

אולם הקשה שאם כן אי אפשר לומר בהספד ותענית שניהם שוין, [כלומר ששווה לאדר ב', כדאמר' במגילה (דף ו' ע"ב)], שיש כמה נפקא מינה, כגון בחיוב אבילות שנוהג בימים שהזכור במגילת תענית, ואינו נוהג בפורים, וגם לענין הא דאיתא במסכת תענית (דף י"ח ע"ב), אם התחילו אין מפסיקין, ואמרין "הלכה מתענה ומשלים", אבל בפורים אינו כן דכתיב יום משתה, וחמור אפילו מיו"ט, וגם למה הזכירו לענין 'הספד ותענית שוין', והרי הוא הדין לענין משתה ושמחה.

תי' וייסוד האהל משה דיש בפורים גם מנהג וגם תקנה

ג. ומשום הכי כתב באהל משה דבאמת לולא הא דילפינן מקרא דהיינו דוקא באדר שני, הרי ב' אדרים כחד הם, ואם כן י"ד באדר ראשון ויום שני כחד הוא, ולכן לענין איסורים שניהם שוין, ולענין מצות היום, היה סגי בא' מהם, וכמו שסגי במשלוח מנות אחד ביום, הכי נמי היה סגי במשלוח מנות אחד בשניהם, אלא שכל המרבה הרי זה משובח, וכן לענין משתה ושמחה, אבל האיסורים נוהגים בכל היום, ומשום הכי נוהגים בב' הימים.

ובמגילת אסתר נאמר "ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי, את כל תקף, לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית" (פרק ט' פסוק כ"ט), ומקרא ד"השנית", למדו בגמרא במגילה (דף ו' ע"ב), דהיינו באדר שני.

ומתחילה כתיב "על כן היהודים הפרזים, היושבים בערי הפרוזות, עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, שמחה ומשתה, ויום טוב, ומשלוח מנות איש למעשרו, ויכתוב מרדכי את הדברים האלה, וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש, הקרובים והרחוקים, לקיים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, ואת יום חמשה עשר בו, בכל שנה ושנה, כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם, והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש למעשרו, ומתנות לאביונים" (פרק ט' פסוקים י"ט כ"א כ"ב).

ומבואר שמתחילה נהגו מעצמם, ואחר כך תיקן מרדכי ושלה להם מרדכי 'לקיים עליהם להיות עושים' וכו', ובוזה הוא דנאמר "השנית", דמהא ילפינן

הרמב"ן כרכים לא ינהגו שמחה באדר א', לא ב"ד ולא בט"ו, ולדברי רש"י ינהגו באדר א' שמחה בט"ו.

ק' ב'ד הא"מ גבי משלוח מנות

ז. ועוד יש להעיר במה שכתב אהל משה, דמה שנהגים שמחה באדר ראשון, הוא משום המנהג שנהגו לפני תקנת מרדכי, ולכך ליכא לדינא דמתנות לאבינונים ומקרא מגילה באדר ראשון, משום שבמנהג ההוא לא זכר מתנות לאבינונים ומקרא מגילה.

יש להעיר שבר"ן (במגילה ו' ע"ב, ה' ב"ב), מבואר שבי"ד אדר א' יש שמחה, אבל אין משלוח מנות, והרי בפסוק גבי המנהג נאמר "שמחה ומשתה, ויום טוב, ומשלוח מנות איש לרעהו", הרי שהוזכר שם גם משלוח מנות, ויש לעיין אמאי לא נוהגים משלוח מנות אף בי"ד אדר א', [א.ה. וע"ע בתפארת ישראל (במשניות שם), שביאר למה לא נקטה המשנה אף משלוח מנות, ועיין בכתב סופר (סוף פרשת תצווה), שדן האם צריך לשלוח מנות בי"ד אדר א', וכתב שלפי הטעם שמשלוח מנות שייך לסעודה, כדרך אהובים שבשעת שמחתם משלחים מנות זה לזה, אם כן מי שמחמיר להרבות אז בשמחה, וליבו טוב ליהנות אחרים, ישלח להם מנות, וסייע שזה מה שכתב הרמ"א שמי שליבו טוב, ואינו רע ליהנות לאחרים, הוא קיים משתה תמיד, אולם בשו"ת דברי יטוראל (אה"ח סי' רט"ו), כתב שכיון שלא נהגו להרבות בו כל כך בסעודה כמו בפורים, לכך לא נהגו לשלוח מנות ביום זה].

ד' הערוגת הבושם גבי תענית חתן בי"ד אדר א'

ח. ובשולחן ערוך (סימן תרצ"ז), איתא "יום י"ד וט"ו באדר ראשון, אין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור יענך ד' ביום צרה, ואסור בהספד ותענית, אבל שאר דברים אין נוהגים בהם, ויש אומרים דאף בהספד ותענית מותרים", וכתב הרמ"א "והמנהג כסברא הראשונה".

ובגמרא במגילה (דף ו' ע"ב), איתא שלענין הספד ותענית שניהם שוין, וזו השיטה הראשונה כפשיטה דגמרא, והשיטה השניה היא דעת הרא"ש (שם), שביאר שדברי הגמרא הם כשעברו את השנה בו ביום, ומשום הכי אסורים בהספד ותענית, אבל בעלמא לא, [א.ה. וכדעת השיטה השניה כי איתא בספר התשב"ץ (סי' קע"ח), ובשו"ת המהר"ם מרוטנבורג (ח"ד סי' תרמ"ג), וע"ע בראש יוסף (מגילה שם), שהוכיח כשיטה הראשונה מדברי הרמב"ם בה"ל מגילה (פ"ב ה"ג)].

ובשו"ת ערוגת הבושם (או"ח סימן קפ"ב), דן אם חתן ביום הופתו, מתענה בי"ד באדר א', והביא דברי המג"א (בסי' תקע"ג ס"ק א'), שכתב "בניסן מתענה דאינו אלא מנהג [ב"ח], ונראה לי דהוא הדין ל"ג בעומר, ומר"ח סיון עד שבעות, ובימים שבין יום הכיפורים לסוכות, אבל באסרו חג, וט"ו באב, ובט"ו בשבט, אינו מתענה כיון שמחזר בגמרא, ומבואר שכל יום שמחזר בגמרא אין חתן מתענה בו, אבל יום שאין מחזר בגמרא חתן מתענה בו. ומשום הכי כתב הערוגת הבושם לדינא דכיון דקיימא לן כדעה הא', הרי חשיב יום י"ד דאדר א', כיום שהוזכר בגמרא, ולכך אין חתן מתענה בו, [א.ה. וכ"כ הנימוקי אורח חיים (ס"ק א')].

הערה בדבריו

ט. ושמעתי להעיר שבמשנה ברורה (ס"ק ג'), כתב "אם נדר בפירוש להתענות בפורים קטן, יש לומר דחל הנדר, דהוי רק מנהג בעלמא", ומבואר בדברי המשנה ברורה שאין כוונת הרמ"א לפסוק כדעה הא' מעיקר הדין, אלא באמת קיימא לן כדעה הב' שאין אסור תענית מדינא, ורק ממנהג אין מתענים, וא"כ הוי גם לרמ"א כמו יום שלא הוזכר בגמרא, ומשום הכי לדברי המשנה ברורה חתן צריך להתענות בי"ד אדר א'.

ד' הערה"ב גבי תענית חתן בט"ו אדר א'

י. ובערוגת הבושם שם דן לפי דבריו, שחתן אין מתענה בי"ד אדר א', איך הדין בט"ו אדר א', האם חתן נמי אין מתענה בו, והביא מהגמרא במגילה (דף ה' ע"ב), "הכתיב במגילת תענית, את יום ארבעה עשר, ואת יום חמשה עשר, וימי פוריא אינון דלא למספד בהון, ואמר רבא לא נצרכא, אלא לאסור את של זה בזה, ואת של זה בזה, הני מילי בהספד ובתענית, אבל מלאכה יום א' ותו לא".

ומבואר דמה שאסור של זה בזה, ושל זה בזה, היינו רק משום מגילת תענית, ומשום הכי יש לומר דמה שנאסר מחמת מגילת תענית, הוא רק באדר שני, ולכך באדר א' אין לאסור את של זה בזה, ולפי זה חתן יכול להתענות בט"ו אדר א', וכתב הערוגת הבושם "לפום האי כללא דכילל המג"א (בסי' תקע"א)", יש להתענות בו תענית חתנים, כנ"ל ברור לדינא בס"ד".

שי' התו' רי"ד בהספד ותענית, ולפ"ז דיני חתן

יא. ומצינו שנחלקו בזה הראשונים, התוספות ר"ד ורש"י, שבתוספות ר"ד (דף ו' ע"ב), כתב שאיסור תענית באדר א', הוא רק בי"ד לפורים, וט"ו למקופין, ובמאיירי נסתפק בזה, ולכאורה סבירא להו, דמה שנאסר מחמת מגילת תענית הוא רק באדר שני, וכן נראה בשפת אמת.

ולפי זה דיני בן עיר שהלך לכרך ולהיפך, יש בהם נפקא מיניה בזה באדר ראשון, לענין חתן, שאם הוא בן פרים אסור להתענות בי"ד, ומותר בט"ו, ואם הוא בן כרך אסור להתענות בי"ד, ומותר בט"ו, [א.ה. ואינו קו"ט ע"ד הערוגת הבושם, כיון דשם מיירי בחתן בן פרים בט"ו, ולכך התיר להתענות].

שי' רש"י וע"ר דפליגי

יב. אולם לשון רש"י גבי הא דאמרין בגמ' (שם), גבי אדר א' "ושוין בהספד ותענית שאסורין בזה ובזה", וכתב רש"י "ביום ארבעה עשר, וחמשה עשר

בשניהן", ומבואר לכאורה דאף לבני כרכין אסור להתענות בי"ד, ואף לבני פרים אסור להתענות בט"ו.

והיינו דהא דאמרין (שם), דאיתא במגילת תענית "לאסור את של זה בזה, ואת של זה בזה", לא נאמר רק לגבי אדר ב', אלא גם לגבי אדר א', ואם כן יהא אסור לחתן להתענות אף בט"ו אדר א', [א.ה. וכ"כ השפת אמת (שם)]. וכשיטת רש"י כן משמע ברמב"ם (פ"ב ממגילה ה"ג), ועיין בשלטי הגיבורים (ג' ע"ב, מדפי הר"ף), שכתב "ואסור בהספד ותענית בי"ד ובט"ו, לבני כרכים ועיירות, שתייהן אסורות בשניהם", וכן במגן אברהם (סימן תקס"ח ס"ק כ'), כתב ד"ד וט"ו אסורים בהספד ותענית בשניהן, [א.ה. והוא קו' בדברי ערוגת הבושם, דהיכי פסיק ע"פ כללא דהמג"א, דחתן מותר להתענות בט"ו, ובמג"א להדיא איתא שאסור להתענות בט"ו, אף בפרזים, ואולי צ"ל דלהלכה אסור להתענות אף בט"ו, אולם מכל מקום בגמרא לא הוזכר, דבמגילת תענית מיירי באדר ב', וכדברי התוס' ר"ד].

נידון בשיטת הר"ן

יג. ונחלקו הראשונים אם יש דין להרבות בסעודה בי"ד שבאדר ראשון, ובתוספות (ד"ה ורבי), הביאו דיש אומרים דיש דין ימי משתה ושמחה, וכתבו ע"ז התוספות "ולא נהירא דהא אמרין בגמרא, הא לענין הספד ותענית זה זה שוין, מכלל דשמחה ומשתה ליכא, דע"כ לא תליא הא בהא, דאי תליא הא בהא לאשמעינן דמשתה ושמחה נהגו בהו, ממילא נאסר בהספד, דהא הימים האמורים במגילת תענית האסורים בהספד, אין בהן משתה ושמחה". והר"ן כתב "נראה לי דהיינו טעמא דלא אמר נמי סעודת פורים, משום דמסקינן בגמרא, דלענין הספד ותענית זה זה שוין, כלומר שאסורין בזה ובזה, ואסור בהספד ותענית, משמחה ומשתה נפיק, כדאמרין בגמרא שמחה, מלמד שאסור בהספד, משתה מלמד שאסור בתענית".

ולכאורה אם גם באדר ראשון אסור בהספד ותענית, בב' הימים, והרי אסור זה הוא משום מגילת תענית, ואם כן מה כתב הר"ן שזה נכלל באיסור תענית, והרי אין הכי נמי דביום י"ד לפורים איסור תענית הוא ממה שכתוב ימי משתה ושמחה, אבל איסור תענית לפורים בט"ו הוא רק משום מגילת תענית, ואם כן אם איסור תענית באדר א' הוא משום מגילת תענית, הרי דין ימי משתה ושמחה לא נכלל בזה.

ולכאורה מוכח דסבירא ליה להר"ן, דבאדר א' אין נאסר משום מגילת תענית, אלא רק משום דכתיב "ימי משתה ושמחה", וזהו שהוכיח הר"ן דאם כן יש גם דין משתה ושמחה.

ונמצא לכאורה שיש לאסור באדר ראשון, או משום מגילת תענית, או משום דקרא דימי משתה ושמחה, קאי גם על אדר ראשון, והשתא אם הוא משום 'ימי משתה ושמחה', הרי זה שייך לאסור לפורים רק בי"ד, וכדברי התור"ד, אבל יהא חיוב משתה ושמחה כהר"ן, ואם הוא משום מגילת תענית יש לאסור בשניהם, אבל לא יהא חיוב משתה ושמחה.

נידון בדברי הבית יוסף

יד. הטור כתב "וכן כתב הר"ף ז"ל, שצריך להרבות בו בסעודה בי"ד, אבל בט"ו כתב שאין צריך להרבות בו בסעודה", ובמשנה ברורה כתב שביום ט"ו באדר א', אין צריך להרבות בסעודה גם לבני כרכים.

ובבית יוסף כתב בשם התוספות "ויש נוהגין לעשות ימי משתה ושמחה בי"ד, וט"ו של אדר הראשון, וריהטא דמתניתין נמי משמע כן, ולא נהירא דאמרין בגמרא הא לענין הספד ותענית זה זה שוים מכלל דשמחה ומשתה ליכא".

ואחר כך הביא הבית יוסף מהגהות מיימוניות בשם סמ"ק, וזה לשונו "שהעולם לא נהגו לעשות משתה ושמחה, כי אם בי"ד שבאדר הראשון, אף על פי שבאדר השני נהגו גם בט"ו שמחה ומשתה, וטעמא משום דאמר תלמודא 'אין בין י"ד שבאדר הראשון וכו', ולא הזכיר ט"ו, ושמא נקט אותו שהוא עיקר".

וצריך ביאור בלשונו "אף על פי שבאדר השני נהגו", שהרי באדר השני למקופים הוא מדינא, וכפי הנראה שכונתו על בני הפרזים שבט"ו שבאדר שני נהגו, ובט"ו שבאדר ראשון לא נהגו, והרי מסתבר גם שלא כתב על בני כרכים שלא היה מצוי בחו"ל כרכים מוקפים חומה מימות יהושע שנוהגים בהם ט"ו.

אולם ממה שכתב שלא הוזכר בגמרא אלא י"ד שבאדר ראשון, משמע שביום ט"ו של אדר ראשון, שלא הוזכר בגמרא, אין שום דין גם למקופים. ובתוספות ר"ד שכתב שאסור בתענית בי"ד בעיירות, ובט"ו בכרכים, ולא כתב שאסורים בשניהם, מוכח שאינו משום מגילת תענית, ואם כן על כרחך שהוא משום ימי משתה ושמחה, ומוכח שדין משתה ושמחה נאמר גם בט"ו לכרכים.

המערכת: כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן נ"ח), "והנה ממש"כ רמ"א בי"ד שבאדר ראשון, משמע דכוונתו לאפוקי ט"ו שבאדר ראשון, וכ"כ הבאר היטב (ס"ק) לזקוק מהרמ"א אבל לא בט"ו, ומקורו מהב"י, שכ' בשם הגהות מיימוניות בשם סמ"ק שהעולם לא נהגו לעשות משתה ושמחה כי אם בי"ד שבאדר ראשון אף על פי שבאדר שני נהגו גם בט"ו שמחה ומשתה, וטעמא משום דאמר תלמודא (מגילה ו' ע"ב) אין בין י"ד שבאדר הראשון וכו' ולא הזכיר ט"ו, ושמא נקט אותו שהיא עיקר, ע"כ לשון הב"י, ולפ"ז יש סברא לומר דמש"כ רמ"א אבל לא בט"ו כוונתו על בני עיירות הקורין בי"ד ואף על פי שבאדר שני עושין משתה ושמחה גם בט"ו, מ"מ באדר ראשון לא נהגו רק בי"ד, אבל זה פשוט שלבני הכרכין הקורין בט"ו להם ודאי הוי יום טוב בט"ו שבאדר הראשון, וכן משמע ריהטא דלישנא של הג"מ בשם סמ"ק ה"ל שכ' "אף על פי שבאדר שני נהגו גם בט"ו משתה ושמחה וכו'".

